

→ u výsledku policistům, napsal vlastnoručně vyrobený pomocí černého lihového fixu rozhodně nemyslela doslova. Prý jenom toužila dát najevo, že na „nepřizpůsobivé“ Romy by to chtělo člověka, který by dovedl problémy s nimi „různě vyřešit“.

Jak by přitom ono rázné řešení mělo vypadat, sama neví. Její představy se pohybují od odsunu „nepřizpůsobivých“ mimo Varnsdorf (tím by se však problém jen přesunul jinde, dodává hned) až po dojednání smíru mezi oběma skupinami. Zároveň nedovede říct, o co by se takový smír opíral a kdo by byl jeho hlavním vyjednávačem.

Večery při svíčkách

Tohle všechno líčí Lenka Zenkerová v tmavém obývacím panelákovém bytu, který osvětlují jen svíčky rozestavené na stolku u sedací soupravy. Kvůli romantické atmosféře to ale není. Mladá žena je už od června bez práce a nemá ani nárok na státní podporu. V zaměstnání totiž strávila jenom tři měsíce (k vyplácení podpory je potřeba alespoň pět). Panelákový byt, který obývá, je zároveň psán na její matku, takže z pohledu úřadů žije dál společně s rodiči, kteří jí mohou podporovat ze svého; příspěvek od státu tudíž k přežití nepotřebuje. Maminka ale už za nezaměstnanou Lenku Zenkerovou odmítá platit všechny účty, tak nechala být odstříhnout od elektřiny. Matce vadilo právě to, že její dcera opustila zaměstnání a žádné další si nenašla. „Mě ta práce ale hrozně štvala,“ říká Lenka Zenkerová. Po maturitě nastoupila jako šička do továrny na potahy sedadel do automobilů, což je běžný začátek kariéry zdejších středních školáků. V kraji je patnáctiprocentní nezaměstnanost a volná pracovní místa nabízejí především zdejší montovny.

Stát osm hodin denně u šicího stroje (v podstatě na jedné noze, protože druhá noha ovládá pedál spouštějící motor stroje) však Lenku Zenkerovou nebavilo. Nestíhala plnit normy a kvůli rychlému pracovnímu tempu často dělala chyby, za které jí potom zaměstnavatel strhával plat.

Proto se rozhodla, že práce nechá, i když se tak ocitla bez vlastních prostředků. Nad tímto postupem dnes krouží hlavou nejen její maminka, ale i stejné staré kamarádky. Běžná praxe, jak se vyhnout neoblíbené práci a zároveň se v ní požadovaných pět měsíců udržet, spočívá v tom, že se člověk „hodí marod“: do práce chodit nemusí, ale zároveň o ni nepřijde. „Já vím, možná jsem udělala chybu. Ale já se prostě rozhoduju impulzivně,“ říká o sobě Lenka Zenkerová.

V továrně na autopotahy vydržela tři měsíce. Dnes je bez práce.

Sladká svoboda

Mladá žena ještě na střední škole snila o tom, že se bude – podobně jako slavný varnsdorfský rodák Josef Klír – věnovat navrhování exkluzivních módních kolekcí. Po maturitě a nezdařeném pokusu najít si stále zaměstnání se však její život začal ubírat docela jiným směrem.

Nové zaměstnání v kraji nesehnala (má o něj zažádáno ve třech okolních továrnách), pokus odejít za prací do Prahy ztroskotat na tom, že nenašla dost spolubydlících, s nimiž by se v hlavním městě dělila o vysoké nájemné. Tak zůstala bez práce ve Varnsdorfu. „Dost často je to pěkná nuda,“ říká. Aby měla na jídlo a občasnou kávu, na kterou vyráží s kamarádkami, vydělává si přes internet příležitostně tak, že v grafických programech upravuje titulky k počítačovým hrám. Výdělek se liší podle toho, ko-

lik je práce, měsíčně si ale přijde přibližně na tři tisíce korun. Část peněz prý posílá matce jako příspěvek na bydlení (jak velká částka to je a kolik celkově provoz bytu stojí, však nechce říct). Zároveň se jako dobrovolnice podílí na překládání titulků ke kanadsko-americkému seriálu nazvanému *Útočiště*, ve kterém její oblíbená herečka Amanda Tappingová zkoumá a před lidmi ochraňuje různé podivně zmutované tvory. Občas něco namaluje – naposledy to byla plačící žena, odraz jejích aktuálních emocí, jak říká.

Varnsdorfské protiroské pochody tedy znamenaly pro Lenku Zenkerovou příjmené zpestření jinak nezajímavého života nezaměstnaného. „Těžko to popsat, ale je to, jako když najednou zažijete svobodu, že si můžete říkat a dělat, co chcete, a nikdo vás v tom neomezuje,“ říká. Ačkoli se hned po své první demonstraci dostala do křížku se zákonem a fotografie jejich zad s rasistickým nápisem obletěly celou republiku, nijak jí to neodradilo. Začala naopak docházet na všechny další demonstrace, i když si už dávala pozor, aby jí nikdo nemohl obvinít z otevřeného rasismu. Seznámila se také s organizátorem varnsdorfského protiroského tažení Lukášem Kohoutem, který jí dohodil své známé právníky, aby jí pomohli před nastávajícím soudem.

Jak Lenka Zenkerová doufá, vyvázne nakonec jen s podmínkou. Má čistý trestní rejstřík, nikdy předtím nedávala veřejně najevo nějaké rasistické postoje, a navíc spoléhá na právníky Lukáše Kohouta, kteří tohoto známého podvodníka „vysekali už z horších průšvihů“. (Kohout prošel jako falešný poslanecký asistent a organizátor nákladných leteckých výletů po světě za erární peníze, vyvázl s podmínkou.) „Leda by mě chtěli exemplárně potrestat, ale to se, doufám, nestane,“ říká mladá žena s tím, že na další demonstrace ve Varnsdorfu se vyloženě těší. Pod jednou z nich – proběhla tuto sobotu – je ostatně na varnsdorfském městském úřadě podepsaná jako svolavatelka. ■

společnost

Z Indie do Brna za výzkumem leukemie. (Archana Mishrová)

Konec nudy v Brně

Jak je možné přilákat do Česka zahraniční vědce

□ LUCIE KAVANOVÁ / FOTO MILAN JAROŠ

Sen prorektora Masarykovy univerzity v Brně Petra Dvořáka se konečně začíná plnit. Pětinu jeho týmu v Biologickém ústavu tvoří cizinci.

Je to malá revoluce – ještě před třemi roky tady pracoval pouze jediný kolega ze zahraničí, zatímco teď se tu hemží hosty ze seznamu „top 10“ světových

univerzit. A za rok jich bude ještě více. „Tohle snad konečně probudí v těch našich shnilých lidech nějaké ambice,“ říká s úsměvnou nadsázkou prorektor Dvořák a okamžitě navazuje oslavnou řečí na program SoMoPro, díky němuž si dnes může dovolit platit vědce z Londýna nebo New Yorku.

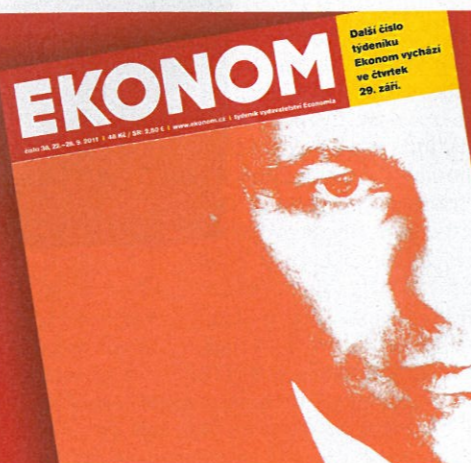
Vydělají všichni

SoMoPro (South Moravian Programme for Distinguished Researchers) je první grantový model, který v České republice podporuje příliv mozků ze zahraničí. Vzhledem k tomu, kolik toho už bylo napsáno o progresivním přístupu Jihomoravského kraje k rozvoji vědy a výzkumu, nepře-

ČEZKO PO ROMANOVÍ

Kdo skutečně stojí za koncem Martina Romana v čele elektrárenského gigantu ČEZ? Jak změna ovlivní energetiku, byznys a politiku? Co se firmě za Romanova vedení podařilo a kde pohořela? Čtete v týdeníku EKONOM.

V prodeji od 22. 9.

→ kvapí, že SoMoPro vzniklo právě zde. Program vychází z jednoduchého předpokladu: renomovaná jména a nové objevy přitáhnou investory a všem v kraji se to dlouhodobě vyplatí. V Brně navíc právě vznikají tři nové vědecké instituce: ICRC (Mezinárodní centrum klinického výzkumu se zaměřením na neurologii a kardiologii), CEITEC (Středoevropský technologický institut, kde se bude bádát v oblasti věd o živé přírodě a pracovat například na vývoji nanotechnologií) a RE-

let jiný systém, díky němuž bychom byli schopni špičkové vědce sponzorovat," říká Chládková. Zásadní bylo, že krajští politici slíbili, že pokud centrum evropský grant získá, podpoří ho z 60 procent krajská pokladna. To se také stalo a centrum v letech 2009–2015 rozdělí celkem 8,5 milionu eur. V praxi to znamená, že zahraničním vědcům, kteří by zde jinak dosáhli na základní tabulkový plat zhruba 25–30 tisíc korun, mohou zdejší veřejné instituce nabídnout měsíční příjem od 90 tisíc výše.

Jedním z akademiků, kteří obohatili univerzitní tým, je Albano Meli. Jednatřicetiletý Francouz získal Ph.D. ve Francii, do Brna ale přišel po čtyřletém působení na prestižní newyorské Kolumbijské univerzitě. V Brně je teprve tři týdny, v příštích dvou letech tu však chce vybudovat pětičlenný tým, který bude zjednodušeně řečeno zkoumat, jak dochází k poškození kmenových buněk, v jehož důsledku vznikají poruchy srdce. Kolumbijská univerzita je podle mezinárodních žebříčků osmou až desátou nejlepší na

výzkum leukemie. Drobná sedmatřicetiletá žena působí na Přírodovědecké fakultě MU necelé tři měsíce, nejde však o její první zkušenost s prací v Česku. Krátce po dokončení Ph.D. studia v Indii hostovala tři semestry na Jihočeské univerzitě. Čtyři roky potom zkoumala cukrovku a poruchy spánku na Tchaj-wanu a poté se vrátila do Česka. „Zamilovala jsem si českou kulturu," říká neurčitě vědkyně v brněnské kanceláři Ústavu experimentální biologie. Dnes hledá pod vedením Vítězslava Bryji nové indika-

chemik Kamil Paruch, jenž má na svém kontě desítky patentů z výzkumu léčby rakoviny. Do Brna přišel po čtrnácti letech strávených v USA. Podobně jako ostatní české vědce ho zpět do Česka nalákaly rodinné důvody spolu s přijatelnou finanční perspektivou.

Návrat mozků

A stejně tomu bylo u manželů Ivy Sovadinové a Pavla Babicy. „Už na stáži v Lipsku během Ph.D. jsem pochopila, že pokud se

roku na univerzitách v Michiganu. „Oproti Česku mají v USA stabilnější granty, takže vědec může lépe plánovat. Vybavení laboratoří bylo srovnatelné s naším, tamější tým byl ale mezinárodnější," říká Sovadinová. „Knihovny byly otevřené nonstop, nemusel jsem trávit tolik času byrokracií a měl jsem k dispozici širší výběr chemikálií," vyjmenovává další výhody dvaatřicetiletý botanik. Po necelých čtyřech letech jim americké granty vypršely. „Zvažovali jsme možnost zůstat v zahraničí, pomalu nám ale stárnou rodiče a sami jsme chtěli založit rodinu. I díky možnosti získat grant SoMoPro jsme se vloni nakonec přestěhovali zpět," říká příjemná bruneta.

Babica nyní v Botanickém ústavu Akademie věd, kde většinu místností zdobí zkusavky s barevnými nálevy či bublající akvária, zkoumá, zda sinice v pitné vodě nemohou způsobovat rakovinu. Sovadinová v Brně testuje vliv ovzduší na buňky, jež podporují plodnost spermií. „Protože mě neplatí univerzita, mám volnost ve volbě metod i samotné náplně výzkumu. Jsem prostě mnohem nezávislejší," pochvaluje si. Jihomoravský kraj bude mít díky jejich práci navíc jasnější obrázek o kvalitě zdejší pitné vody i ovzduší. Oba manželé mají grant na dva roky, z Brna se ovšem jen tak prýč nechystají. „Až SoMoPro vyprší, pravděpodobně budeme hledat jiné granty, které by nám umožnily zde ještě alespoň pár let zůstat. Čekáme dítě a bude to tak nejjednodušší," říká Babica.

Chodícím důkazem smyslu reintegračních programů je nynější nadřízený paní Sovadinové docent Luděk Bláha. „Já jsem byl na Michiganské univerzitě dva roky a zcela zásadně to změnilo nejen mé znalosti, ale i celkový přístup k vědě," říká ve své kanceláři v Recetexu, jejíž dveře nechává symbolicky pořád otevřené. „Než jsem odjel, byl jsem ambiciózní člověk z Česka. Zpátky jsem přijel jako zkušený vědec bohatší nejen o odborné znalosti, ale i o jasnou představu, jak vést lidi," říká Bláha, který tu vzápětí začal budovat tým, s nímž spolupracuje i Sovadinová. Program SoMoPro samozřejmě chválí, má však obavy, co bude, až za čtyři roky skončí. „Aby to vše bylo skutečně efektivní, je nutné ho držet dál. Jinak se kolegové ocitnou ve velké finanční nejistotě a zase odejdou. V Česku zatím neexistuje žádná dlouhodobá strategie na podporu kontaktů s cizinou. Pokud chceme držet krok se zahraničím, je na ni nejvyšší čas," říká Bláha.

SoMoPro je zřejmě první vlaštovkou, kterou už následují další. Ministerstvo školství čerstvě vyhlásilo nový grant Návrat na reintegraci českých vědců – v příštích osmi letech se díky němu rozdělí půl miliardy korun. ■

Sinice, sinice, řekni, zdalipak jsi karcinogenní? (Pavel Babica)

Jak zachránit spermie? (Iva Sovadinová)

CETOX (Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí). „Vědci ze zahraničí sem přinesou know-how, které předají do těch nových center. Doufáme, že se zde někteří usadí," vysvětluje strategii jedna z manažerek projektu Libuše Chládková.

Program vznikl již v roce 2007 v Jihomoravském centru pro mezinárodní mobilitu, které založily místní univerzity spolu s krajem (jehož politici přijali perspektivu rozvoje za svou). „Věděli jsme, že většina špičkových výzkumníků, včetně Čechů, působí v zahraničí. Otázka byla, jak je dostat do Brna," vzpomíná Chládková. Jedním ze způsobů jsou tzv. reintegrační granty Evropské komise. V mezinárodní konkurenci nejprestižnějších univerzit v nich ale Češi jen zřídka obstojí (domů se s podporou vracejí spíše Němci nebo Britové). „Rozhodli jsme se proto vymys-

Jiná intenzita

V současnosti tak v Brně – na Masarykově univerzitě, Akademii věd ČR, VUT a Mendelově univerzitě – hostuje sedmadvacet vědců z celého světa (šest z nich tvoří právě čeští reintegrovaní specialisté). Ve druhé fázi programu, která začíná příští rok, jich má přijít dalších šestadvacet. Všichni mají minimálně Ph.D. nebo čtyři roky praxe v oboru. „Nesmíme ale podléhat představě, že do Brna přijdou světové špičky. Na to jsme málo atraktivní a nikdy bychom je nezaplátili," mírní nadšení prorektor Petr Dvořák. „Mnozí ale pocházejí z vynikajících univerzit, jako jsou King's College London nebo Kolumbijská univerzita, kde potkávají držitele Nobelovy ceny. Jsou ambiciózní a zvyklí na vyšší intenzitu práce. To naše lidi motivuje," říká Dvořák. „Okamžitě se nám zvýšil objem práce."

světě (Masarykova univerzita a VUT obsazují 550. až 600. místo), takže pan Meli neměl po stáži v New Yorku o nabídky nouzi. „Můj americký kolega znal práci profesora Dvořáka a jeho ústav mi doporučil, svoji roli hrál i program SoMoPro, který mi tu zajišťuje pohodlný život. Především je ale moje žena původem Češka a chce se sem na nějakou dobu vrátit," vysvětluje volbu v zatím nezařazené kanceláři biolog. Pokud se jeho výzkum v Brně vydaří, mohly by se Biologickému ústavu Francouzovy vazby vyplatit i finančně: „Pokračuji ve spolupráci s mým americkým školitelem Andrewem Marksem, majitelem farmaceutické firmy Armgo specializované na kardiovaskulární léky. Zatím je předčasné něco slibovat, ale o naše výsledky by mohl mít zájem," říká.

SoMoPro do Brna přilákalo i indickou vědkyni Archanu Mishrovou specializující

tory leukemie, které by mohly usnadnit odhalování této nemoci. „Díky Archaně se začalo na našich chodbách mluvit anglicky, v angličtině vedeme i všechny porady. To je obrovský přínos. Ve spolupráci s Archanou jsme navíc čerstvě objevili gen, který by mohl urychlit diagnostiku leukemie," shrnuje výsledky spolupráce vědec Bryja a tajemně naznačuje, že o výsledky už projevila zájem „jistá farmaceutická firma".

Kromě Meliho a Mishrové se do Brna díky SoMoPro podařilo nalákat například i izraelského biologa Edwarda Trifonova z Haifské univerzity, bioložku Yuh-Man Sun z londýnské King's College nebo Sergije Kyrylenka z Východofinské univerzity v Kuopiu, odborníka na metabolismus kmenových buněk.

Mezi elitními krajany, kteří se v rámci programu vrátili do Brna, vyniká zejména

Do Brna přiveze své know-how 53 zahraničních vědců.

chci zapojit do globální vědy, musím ještě odjet do zahraničí," vzpomíná dnes Sovadinová v moderní kanceláři v brněnském Centru pro výzkum toxických látek v prostředí. Podobně to viděl i Pavel Babica, a tak spolu měsíc po získání doktorátu odjeli do USA. Tam působili tři a půl